

Posudek dizertační práce

Mgr. Berenika ZEMANOVÁ URBANOVÁ

Hrabě hraje divadlo. Leopold II. Lažanský z Bukové (1854–1891)

Disertační práce

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

2021 (293 stran)

Výzkum šlechty sice patří mezi oblíbená témata bakalářských, diplomových i dizertačních prací, ale jak je ale obecně známo, jde i výzkum velmi náročný – pokud se tedy autor neomezí na vytěžení již existujících prací či nevytvoří místo vědecké studie nevznikne esej. Kvalitních prací s tímto zaměřením proto není mnoho. Již úvodem proto musím konstatovat, že dizertační práce, kterou předložila Berenika Zemanová Urbanová, patří mezi ty, které je možné směle označit za mimořádné či dokonce vynikající.

Autorka se ve své studii pokusila zachytit životní osudy dnes již téměř zapomenutého aristokrata Leopolda II. hraběte Lažanského z Bukové (1854–1891), herce, poslance a velkostatkáře. Jak autorka uvádí již v úvodu své práce, jde o jeho vůbec první ucelenou bibliografii, která logicky vychází z nevydaných pramenů.

Studie je rozdělena do celkem sedmi kapitol, ze kterých první (Konceptuální a teoretický rámec, heuristická východiska) musíme chápat spíše jako rozšířený teoretický úvod a zasvěcení do problematiky. Autorka nezapře svůj hlavní odborný záměr (a působení v Kabinetu pro studium českého divadla), protože se více než v polovině této kapitoly zabývá právě divadelní problematikou). Nevyhýbá se ale ani metodologickým otázkám a rozboru pramenné základny.

Hlavními částmi práce jsou kapitoly dvě až sedm. V úvodní, druhé kapitole (Synem místodržitele) rozebírá B. Zemanová Urbanová nejen Leopoldovo dětství a mládí, ale také stručně zachycuje dějiny rodu a velmi zajímavé rekonstruuje také sňatky členů rodiny. Podobně postupuje i ve třetí kapitole (Pánem na Chýších), kde nejprve

zachycuje dějiny města a velkostatku a následně pak Leopoldovu správu této rodové domény.

Kapitola čtvrtá (Německým hercem) se soustředí na naprosto netypickou část Lažanského životní dráhy – kariéru herce a divadelního podnikatele. Autorka se zde rozebírá i specifické rysy divadla druhé poloviny 19. století i specifika divadelních agentur a podnikání. Stejně zajímavá (a informačně mimořádně přínosná je pak pátá kapitola – Českým nacionalistou, kde B. Zemanová Urbanová líčí Lažanského politickou kariéru.

Závěrem celé studie jsou pak kapitoly šest (Majorátním pánem), jejímž cílem je zachytit Leopoldovy vztahy k jeho širšímu okolí i nejbližším osobám, a sedmá (Smrt a zapomnění), kde líčí jak poslední léta Leopoldova života, tak předání rodového majetku a osudy jeho nemanželských dětí. Především poslední zmíněná část je mimořádně informačně cenná, protože poskytuje náhled do velmi intimní součásti každodenního života rodové aristokracie.

Práce je psána kultivovaným jazykem a autorka po celou dobu osvědčuje vynikající orientaci v problematice. V některých částech nezapře svou teatrologickou orientaci, což ovšem není studii nijak na závalu, právě naopak. Osobně se domnívám, že jde o práci nemalého vědeckého významu, která by měla být vydána tiskem.

Jak již bylo řečeno v úvodu, jen těžko lze předložené studii něco vytknout. Rozhodně jde o vynikající studii, která významným způsobem posunuje nejen výzkum elit, ale také každodennosti aristokracie, otázky politické angažovanosti významných osobností šlechtického stavu, otázku nemanželských dětí a v neposlední řadě také dějin divadla.

Připomínky, které v práci mám, jsou spíše marginálního charakteru a daly by se označit spíše jako korektorské:

- Správný název Státního archivu [v] Kadani (s. 32) je Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani.
- Domnívám se, že Lažanští k předním rodům monarchie patřili a byli řazeni také mezi aristokracii. (s. 41) Byť je nepochybné, že jejich sňatková politika musela postavení rodiny ovlivnit. Nicméně v soupisu aristokratických rodů v úřadu nejvyššího hofmistra uvedeni jsou. Srov. William D. Godsey, Jr., Quarterings and Kinship: The Social Composition of the Habsburg Aristocracy in the Dualist Era, *The Journal of Modern History*, Vol. 71, No. 1 (March 1999), pp. 56-104.

- Je otázkou, zda mohl být považován sňatek Prokopa II. za nerovnorodý (s. 43), když jeho manželka pocházela ze starého erbovního rodu (1641), byť teprve roku 1773 povýšeného do rytířského stavu (1775 český inkolát). V době sňatku již totiž byla příslušnicí panského rodu (1792 říšský stav sv. pánů, 1807 rakouský).
- Vhodné by bylo rozebrat, jakým zda, a pokud ano jak, ovlivnil sňatek Prokopa III. pozici rodiny (s. 44).
- Správná podoba predikát Rudolfa Pálffyho zní z Erdódu (de/von Erdőd), nikoli z Erdödy (s. 45).
- Není mi zcela jasná věta: „Prokop III. byl roku 1830 jmenován císařem do uherského sněmu...“ (s. 45). Udělení uherského indigenátu se mi nepodařilo dohledat a netuším, co by jinak mohl v uherském sněmu dělat.
- Opravit je třeba pozn. 140: „...Mack byli potomky Franze Edlera Macka (1730–1807)“. Slovo (titul) *Edler* se do češtiny překládá jako *šlechtic* a šlo o predikát, který bylo možné za úplatu získat při udělení prostého šlechtictví. Správně má být Franze šlechtice Macka nebo Franze šlechtice von Mack.
Ignaz získal uherské šlechtictví a indigenát 7. února 1840 (Magyar Nemzeti Levéltár, Libri regii, sv. 66, fol. 929-932). Šlechticem nebyl, v listině je uveden jako „civis vienensis“. (Vše s. 49).
- Otázku šlechtických jmen zmiňuje autorka již v úvodu (s. 39-40). Proč pak ale uvádí podobu příjmení rodiny Schliků v čechizované formě, ale jedno křestní jméno česky, druhé německy (Ervín Šlik, Franz Šlik)?
- Před predikátem se nepíše čárka – tedy Jiří Vilém Václav Michna svobodný pán z Vacínova (správněji: Jiří Vilém Václav svobodný pán Michna z Vacínova). Nemohl být také císařským apelačním radou, protože apelační soud byl jen královský. Tedy buď byl císařský rada, nebo apelační rada. (s. 70).
- U kapitoly 4.6 doporučuji ještě více zdůraznit rozdíl mezi „klasickými“ šlechtickými divadly, které jsou známy např. z Lysic či Kačiny a Leopoldovým divadlem v Chyši.
- Zajímalo by mě, jak se vzdal Ferdinand Josef Lobkowicz titulu komoří, když ten byl vázán na habsburský dvůr ve Vídni, který od konce roku 1918 neexistoval. Teoreticky to možné je, pokud k tomu došlo, bylo by to ovšem pozoruhodné (s. 217).

Musím ale zdůraznit, že výše uvedené připomínky nijak nenarušují vysokou úroveň předložené studie. Jsem přesvědčen, že dizertační práce Mgr. Bereniky Zemanové Urbanové splňuje všechny nároky kladené na práce tohoto typu a plně ji doporučuji k obhajobě.

V Úvalech 21. října 2021

prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D.
Ústav světových dějin
Filozofická fakulta
Univerzita Karlova